

De glemte ords bog: Oprørsk roman om ord og kvinder

Pip Williams' debutroman sammenfletter virkelige hændelser og en kærlighedshistorie. Foto: Sophie Davidson

Lone Kühlmann
15.06.2023

KULTUR // BOGANMELDELSE – *De glemte ords bog* viser, at ord ikke nødvendigvis betyder det samme for kvinder og mænd, skriver Lone Kühlmann. Australiske Pip Williams debutterer med en forrygende roman, der bygger på virkelige hændelser om, hvordan ord blev fravalgt af mandlige leksikografer og redaktøren af The Oxford English Dictionary.

ROMAN: De glemte ords bog

Forfatter: Pip Williams

Oversat af Mette Wigh Tvermoes

Forlag: Lindhardt og Ringhof. 495 sider. Udkom d. 15. juni 2023

Det er den australske forfatter **Pip Williams** debutroman, og der ligger et kæmpe researcharbejde bag. Rammen er lærde sprogmands arbejde med The Oxford English Dictionary i et bølgeblikskur i haven bag hovedredaktøren James Murrays hus i

Oxford. Skriptoriet hedder skuret, og her sidder leksikograferne og vælger de ord, der skal med i ordbogen.

Både skriptoriet og mændene, der arbejder der, har eksisteret i virkeligheden, men nedenunder bordet sidder den lille Esme, stille som en mus, så hun ikke forstyrrer herrerne. Hendes mor døde i barselsseng, og hun er med far på arbejde. Hendes far er Dr. Murrays nærmeste medarbejder på ordbogen. Her begynder romanen i 1886, og den væver en fængslende og gribende historie ind i de virkelige hændelser og virkelige mennesker.

Esme opdager hurtigt, at der er ord, der ikke kommer med i bogen. Hun accepterer uden videre i takt med tiden, at veluddannede mænds ord er vigtigere end ord, der bliver brugt af de uuddannede klasser, herunder kvinder. Men hun vænner sig til at gemme de kasserede ord og opdager, at de ofte har noget med kvinder og kvinders liv at gøre.

Gemmestedet bliver en kuffert under sengen i Lizzies værelse. Lizzie er pige hos Dr. Murray og har som ekstraopgave at tage sig af Esme, når hun ikke kan være i

skriptoriet. Lizzie kan ikke læse og skrive, men hendes forstand fejler ikke noget, og de to bliver tæt knyttet livet igennem.

Et af de første vragede ord er ”bondmaid”. Det kommer i kufferten, efter at Esme har fundet ud af, at det er synonym for slavepige. En der arbejder hårdt, aldrig er fri og aldrig har fri. Lizzie synes, at det passer meget godt på hende selv.

“Hun indser, at kvinder bliver beskrevet i ord, der viser deres funktion i forhold til andre

Som Esme vokser op, begynder hun at gå til hånde i skriptoriet og får gradvist større ansvar ligesom Dr. Murrays døtre. De er veluddannede, men kan fordi de er kvinder ikke opnå universitetsgrader. De får altid langt mindre i løn end de mandlige assistenter, men det falder dem ikke ind at gøre oprør. De er ikke oprørske, men bogen om dem er.

Deres ungdom falder sammen med suffragetternes ofte voldelige kampagne for stemmeret og ligestilling. Esme sympatiserer med suffragetterne, men går stille med dørene og driver det kun til at smide brochurer om kvindesagen i folks postkasser.

Samtidig begynder hun at samle sine egne ord blandt jævne mennesker, hvis ord aldrig rammer en ordbog. Hun ledsager Lizzie på markedet og lærer ord, der beskriver kropslige funktioner, som hun ikke har noget begreb om.

Men handling følger ord, og handling har følger.

Definitionsretten

Det er Esme selv, som er den rolige fortæller. Hun er omgivet af kærlighed. Fra Lizzie, fra sin far, og fra sin nominelle tante, Edith Thomson, som var en af de største bidragydere til ordbogen, selv om hun aldrig blev krediteret for det. En højt begavet virkelig kvinde, som her er indrulleret i romanen som Esmes konstante støtte. I høj grad medvirkende til, at Esme overlever sine prøvelser og ikke ubetydelige modgang.

Dr. James Murray blev den primære redaktør af *Oxford English Dictionary* i 1878, 20 år efter opslagsværket var påbegyndt. Førsteudgavens sidste bind blev udgivet i 1928.

I 1909 sultestrejkede en gruppe suffragetter i Winson Green Fængslet efter en demonstration mod premierminister Herbert Asquith. Esme bliver rystet, da hun læser, at de bliver tvangsfodret. Og endnu mere, da hun læser, hvordan de bliver beskrevet: Charlotte Marsh, datter af kunstneren Arthur Hardwick Marsh. Laura Ainsworth, datter af en respekteret skoleinspektør. Mary Leigh gift med en bygherre.

Hun indser, at kvinder bliver beskrevet i ord, der viser deres funktion i forhold til andre. Selv de venlige ord, *mø*, *hustru*, *mor* fortæller verden, om man er jomfru eller ej. Hun spekulerer på, hvad den mandlige version af *mø* er, men kan ikke komme på et ord. Heller ikke til rappenskralde eller skøge. Hun tænker igen på *bondmaid*. Og på hvordan mænd har definitionsretten til ordene.

Her ved siden af mig ligger en udgave af Oxford Dictionary fra 1978. *Bondmaid* er stadig ikke med

Hendes samling af ord i kufferten under Lizzies seng vokser. Hun spekulerer på, hvilke ord der kunne bruges til at dømme eller binde hende selv. ”Jeg var ikke nogen ungmø, men jeg var heller ikke en mands hustru. Og jeg havde heller ikke noget ønske om at blive det.”

Det bliver hun nu, for bogen rundes af med en helt vidunderlige kærlighedshistorie i skyggen af 1. verdenskrig. Det er ordene, der fører dem sammen, Esme og Gareth, der er håndsætter og leder af trykkeriet på Oxford University Press. Det hele vokser ud af ordene. Den gensidige professionelle respekt bliver til beundring og stor kærlighed.

Han bringer hende et ord til samlingen. Et ord han har fra sin mor:

“Cabbage – egtl. kål. Udtryk for ømhed

‘Come here my little cabbage, and give me a hug.’

‘Kom her, min lille sveske, og giv mig et knus.’

Deryth Owen.”

Deryth Owen var Gareths mor, og ordet blev afleveret med sin kontekst, præcist som det hørte sig til i ordbogen. Kilden skulle altid med.

Bogens oversætter, Mette Wigh Tvermoes har fornuftigt bibeholdt de engelske ord og deres definitioner til ordbogen og supplerer dem med en mundret dansk oversættelse. Det har været et kæmpearbejde og er, efter min mening, løst eksemplarisk.

Bondmaid

Gareth sætter og trykker med Lizzis hjælp de ord, Esme har gemt i kufferten, uden at hun opdager det. Det tager ham et år at lave bogen ”Kvindeord og deres betydning,” og han forærer hende den færdige bog, da han frier. Hun får den i stedet for en ring. En kostelig gave.

Esme samler ord og noterer deres betydning samvittighedsfuldt resten af sit liv. Lizzie lærer hende, at et ord kan opfattes på mange måder. Hun giver det gemte ord fra barndommen en ny betydning:

“Bondmaid

Ung pige som er bundet for livet af kærlighed, troskab eller tvang.

'I've been a bondmaid to you since you were small Essymay, and I've been glad for every day of it.'

'Jeg har været *bondmaid* for dig, lige siden du var lille Essymay, og jeg har været glad for hver eneste dag, det har været sådan.'

Lizzie Lester."

Romanen gik lidt trægt for mig i starten, men så blev jeg fanget ind af atmosfæren, tidsbilledet og personerne. Og ordene. Til sidst var jeg så grebet, at jeg tudede, da den sluttede.

I 1928 udkom V-Z sidste bind af Oxford English Dictionary. Det blev fejret med en middag for 150 mænd i Goldsmith's Hall i London. Ingen kvinder var inviteret til middagen, men tre af dem fik lov til at sidde på balkonen og se mændene spise og fejre sig selv. Det var hovedredaktøren James Murrays to døtre og Edith Thomsen, der er indlagt i romanen som Esmes tante. Premierminister Stanley Baldwin holdt en fin tale, hvor han takkede redaktører og personale. Men han så på intet tidspunkt op på balkonen.

Det er under 100 år siden.

Noget er der sket.

Læs også Isabelle Miehé-Renards anmeldelse af Annie Ernauxs *Årene* her: [En læseroplevelse jeg nægter at glemme](#)

kvindeliv

kvinders rettigheder

Lone Kühlmann

Lone Kühlmann er journalist og forfatter. Hun har bestredet en række tillidsposter, bl.a. som formand for TV2Danmark 1995-99.

Modtag POV Weekend, følg os på Facebook – eller bliv medlem!

Hold dig opdateret med ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →